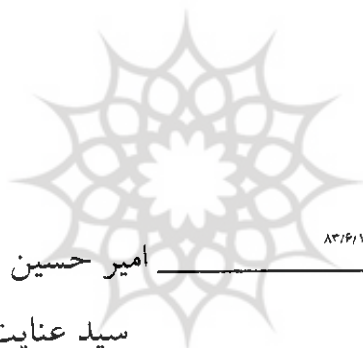

محاسبه نرخ حمایت اسمی خالص کل مستقیم و غیر مستقیم در صنعت فولاد ایران (۱۳۷۶-۱۳۸۰)

تاریخ دریافت: ۸۳/۱/۲۹

تاریخ تأیید: ۸۳/۶/۱۲

امیر حسین منتظر حجت^۱

سید عنایت الله فخرایی^۲

چکیده

صنعت فولاد در توسعه کشورها نقش مهمی ایفا می‌کند. با توجه به تلاش ایران برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی و توجهی که این سازمان به ساختار حمایتی کشورها می‌کند، این مطالعه میزان حمایت ایران از صنعت فولاد خود در جهت پیوستن به سازمان تجارت جهانی را بررسی می‌کند. در این تحقیق از روش نرخ حمایت اسمی خالص کل (NNRPI) که مورد تأیید بانک جهانی است استفاده شده است.

نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که ایران هرچند با سیاست‌های مستقیم خود از صنایع فولادی صادراتی و رقیب واردات حمایت می‌کند، اما با عدم حمایت توسط سیاست‌های غیر مستقیم در مجموع باعث عدم حمایت کل از این صنعت شده است. **واژگان کلیدی:** سیاست‌های مستقیم، سیاست‌های غیر مستقیم، نرخ حمایت اسمی خالص کل، صنعت فولاد

۱- مربی گروه اقتصاد دانشگاه شهید چمران اهواز

۲- دانشیار گروه اقتصاد دانشگاه شهید چمران اهواز

تولید فولاد در واحدهای تولیدی کشور به روش کوره بلند، احیاء مستقیم و ذوب الکتریکی انجام می‌شود. در حال حاضر میزان تولید محصولات خام و نهایی کشور یازده میلیون تن است. نرخ رشد تولید فولاد کشور بین سال‌های ۷۹-۸۱ بطور متوسط سالانه ۸/۳^۱ درصد بوده است و در این مدت نرخ رشد تولید جهانی تنها ۰/۷۳^۲ درصد بوده که این نرخ رشد اندک نیز مرهون نرخ رشد بالای کشور چین است (دفتر برنامه ریزی امور صنعتی شرکت فولاد ایران).

۱- پیشینه تحقیق

حمایت، یکی از با سابقه ترین مباحث اقتصادی است که همواره در مرکز مجادلات فکری اقتصاددانان قرار داشته است. بطور کلی واژه حمایت به مفهوم سیاست‌هایی است که توسط دولت‌ها اتخاذ می‌شود تا قدرت رقابت واحدهای تولیدی متبوع‌شان در برابر واحدهای تولیدی خارجی افزایش یابد؛ بنابراین مجموعه سیاست‌های قیمتی مانند تعرفه، سودبازگانی، مالیات و سیاست‌های غیر قیمتی شامل محدودیت‌های مقداری، ممنوعیت واردات، قیمت گذاری، سهمیه بندی، در چارچوب سیاست‌های حمایتی قرار می‌گیرند.

مرضیه ابوالحسنی (۱۳۷۵) در رساله کارشناسی ارشد خود با استفاده از محاسبه نرخ حمایت مؤثر، ساختار حمایتی دولت از صنعت فولاد را بررسی نموده است. همچنین با استفاده از هزینه منابع داخلی مزیت نسبی صنعت فولاد را نسبت به رقبا بررسی نموده است. نتایج نشان می‌دهد، در سال ۱۳۷۱ گرچه دولت مایل به ایجاد حمایت از این صنعت بوده، اما در عمل، حمایت دریافتی منفی بوده است. علت این امر ثابت نگه

۱- نرخ‌های رشد بر اساس آمار دفتر امور صنعتی توسط مؤلفان محاسبه شده است.

۲- نرخ‌های رشد بر اساس آمارهای تهیه شده از سایت‌های اینترنتی که در پایان مقاله آمده است توسط مؤلفان محاسبه شده است.

داشتن قیمت داخلی محصولات مورد نظر در سطح تصویب شده می‌باشد. محاسبه هزینه منابع داخلی نشان می‌دهد، تنها در صورتی مزیت نسبی این صنعت وجود دارد که قیمت سایه‌ای سرمایه با قیمت سوبسیدی آن برابر باشد.

احمد احمدی سرتختی (۱۳۷۹)، در رساله کارشناسی ارشد خود با استفاده از هزینه منابع داخلی آثار اقتصادی پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی را بر کارخانه فولاد خوزستان بررسی کرده است. نتایج نشان می‌دهد، در نرخ ارز رسمی و صادراتی مزیت نسبی برای صادرات محصولات خام این کارخانه وجود ندارد و تنها در نرخ ارز آزاد مزیت نسبی وجود دارد.

عزیز طلاوری نشین (۱۳۸۰)، در رساله کارشناسی ارشد خود با استفاده از هزینه منابع داخلی مزیت نسبی صنعت فولاد را بین سال‌های ۷۸ تا ۱۳۷۹ بررسی کرده است. نتایج نشان می‌دهد صنعت فولاد دارای مزیت نسبی می‌باشد و عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی به نفع این صنعت خواهد بود.

۲_ روش تحقیق

روش‌های زیادی جهت اندازه‌گیری میزان حمایت وجود دارد و تحقیقات اقتصادی متنوعی پیرامون مسأله حمایت در بخش‌های مختلف انجام شده است که در آنها از نرخ حمایت اسمی، نرخ حمایت مؤثر، هزینه منابع داخلی و حمایت واقعی استفاده شده است. در این تحقیق از الگویی که اخیراً در مطالعات اقتصادی طرح گردیده استفاده شده است. این الگو روشی مناسب، جهت مقایسه بین کشورها و نیز استفاده از آمارهای سری زمانی و برش عرضی است. در این تحقیق نیز به سبب آن که نقش سیاست‌های مستقیم دولت در حمایت و یا عدم حمایت از تولید کنندگان صنعت فولاد در برابر رقبای خارجی مورد نظر است، از این روش استفاده شده است. بین نرخ حمایت اسمی خالص کل $NNRP_1$ نرخ حمایت

اسمی خالص مستقیم، $NNRP_D$ نرخ حمایت اسمی خالص غیر مستقیم $NNRP_I$ رابطه زیر برقرار است:

$$NNRP_T = NNRP_D + NNRP_I \quad (\text{رابطه ۱-})$$

نرخ حمایت اسمی خالص کل را به صورت درصد از رابطه زیر می توان بدست آورد:

$$NNRP_T = 100 (P_d - P_w^s \cdot e^*) / (P_w^s \cdot e^*) \quad (\text{رابطه ۲-})$$

P_d : قیمت درب کارخانه محصول مورد نظر بر حسب ریال.

P_w^s : قیمت جهانی محصول مورد نظر بر حسب دلار.

e^* : نرخ ارز (دلار) تعادلی.

نرخ حمایت اسمی خالص کل، شامل دو بخش حمایت های مستقیم و غیر مستقیم می باشد. در این تحقیق وضعیت فولاد درحالت وجود سیاست های مستقیم^۱ و غیر مستقیم^۲ با حالت عدم وجود سیاست ها _ حالتی که سیاست های مستقیم و غیر مستقیم صفر هستند _ مقایسه می شود. در حالت فرض عدم وجود سیاست ها، قیمت های جهانی (P_w) جای قیمت های داخلی را خواهد گرفت و بدون وجود سیاست های ارزی، نرخ ارز تعادلی (e^*) به جای نرخ رسمی (e) برقرار می شود.

بخشی از حمایت کل که عامل آن سیاست های مستقیم دولت می باشد. از رابطه زیر به صورت درصد بدست می آید.

$$NNRP_D = 100(P_d - P_w^s \cdot e) / (P_w^s \cdot e^*) \quad (\text{رابطه ۳-})$$

e : نرخ ارز رسمی که توسط بانک مرکزی اعلام می شود.

به همین صورت آن بخش از حمایت کل، که عامل آن سیاست های غیر مستقیم حمایتی دولت را شامل می شود، توسط رابطه زیر به صورت درصد محاسبه می شود.

۱- این سیاست ها شامل ابزارهایی مانند: یارانه نهاده ها، بیمه محصولات، تشویق های صادراتی است که متغیرهای مؤثر بر بخش فولاد را مانند قیمت عوامل تولید، محصولات و ریسک را مستقیماً مورد هدف قرار می دهد.

۲- این سیاست ها شامل ابزارهایی مانند: نرخ ارز و سیاست های تجاری است که اگرچه هدف آنها متغیرهای مؤثر بر صنعت فولاد نیست، اما این صنعت را به طور غیر مستقیم تحت تأثیر قرار می دهد.

$$\text{NNRP}_1 = 100 (P_w^s \cdot e - P_w^f \cdot e^*) / (P_w^f \cdot e^*) = 100 (e - e^*) / e^* \quad (\text{رابطه ۴-})$$

در این روش جهت دقیق شدن محاسبات، امکان مقایسه قیمت کالاهای تولید داخلی با قیمت کالاهای وارداتی در یک نقطه وجود دارد که می‌تواند بازار بزرگی مانند بازار تهران باشد، چرا که قیمت‌های جهانی برای کالاهای وارداتی در رابطه‌های ۲، ۳ و ۴ قیمت‌های مرزی یا قیمت کالا در بنادر ایران می‌باشد و در نتیجه هزینه‌های حمل و نقل، بارگیری، بیمه و گمرکی در قیمت آن مستتر است و این در حالی است که قیمت کالاهای داخلی به صورت قیمت درب کارخانه منظور می‌شود که باعث تورش و عدم دقت در محاسبات می‌شود.

در مورد صادرات نیز به نظر می‌رسد، بهترین نقطه برای مقایسه قیمت کالاهای صادراتی با کالاهای مشابه خارجی یکی از بنادر کشور مانند بندر امام خمینی باشد. جهت محاسبه هزینه‌های حمل و نقل، بارگیری و دخالت آن در الگو، روش پیشنهادی تیلور مفید خواهد بود. در این روش ابتدا ضریب حمایت ناخالص GNP_C برای صادرات و واردات محاسبه و خالص می‌شود و سپس نرخ حمایت اسمی کل، مستقیم و غیر مستقیم به دست می‌آید. ضریب حمایت اسمی ناخالص از رابطه زیر محاسبه می‌شود (Gorn, et al, 1993: 289_300).

$$GNP_C^X = (P_d + t_1) / (P_w^s \cdot e) \quad (\text{رابطه ۵-}) \quad \text{برای صادرات}$$

$$GNP_C^M = (P_d + t_2) / (P_w^f \cdot e + t_3) \quad (\text{رابطه ۶-}) \quad \text{برای واردات}$$

t_1 : هزینه حمل و بارگیری از کارخانه تا بنادر کشور برای کالاهای صادراتی.

t_2 : هزینه حمل محصولات رقیب واردات از کارخانه تا یک بازار بزرگ فروش

(مثل بازار تهران).

t_3 : هزینه حمل و بارگیری برای کالاهای وارداتی از کشور تولید کننده تا بازار تهران.

P_d : قیمت کالاهای تولید شده در داخل کشور (درب کارخانه) به ریال.

P_w : قیمت تمام شده کالاهای وارداتی به دلار و در مورد صادرات قیمت کالای

مشابه خارجی در بنادر همان کشور.

همان طور که در روابط ۵ و ۶ ملاحظه می‌شود، GNP_C باعث دقت در محاسبه نرخ حمایت کل می‌شود. زیرا هزینه‌های حمل و نقل، بارگیری، بیمه و گمرکی بخش زیادی از قیمت کالاهای خارجی مشابه صادرات ما را در بنادر مبدأ تشکیل می‌دهند که باید این موارد به قیمت درب محصولات کارخانه صادراتی نیز اضافه شود تا بتوان این محصولات را با مشابه خارجی آنها در بنادر همان کشور مقایسه کرد. در مورد واردات نیز کلیه هزینه‌های حمل و نقل، بارگیری، بیمه به قیمت کالاهای وارداتی موجود در سالنامه آماری گمرک اضافه شده تا با کالاهای تولید داخل (رقیب واردات) در یک بازار بزرگ مانند بازار تهران مقایسه شوند.

$$NNP_C = (GNP_C) / (e/e^*) \quad (\text{رابطه - ۷})$$

در این تحقیق به جای استفاده از نرخ ارز تعادلی، از نرخ ارز بازار آزاد (بازار سیاه) استفاده شده است. زیرا این نرخ برای کشورهای که دارای سیستم چند نرخ ارز می‌باشند، نزدیک به نرخ ارز تعادلی بوده و خیلی موجب تورش در محاسبات نمی‌شود. البته این کار توسط محققان بانک جهانی (۱۹۹۲) نیز برای چهل کشور در حال توسعه بکار رفته است.

پس از محاسبه NNP_C روابط جدید $NNRP_D$ ، $NNRP_I$ ، $NNRP_T$ به صورت زیر خواهد بود.

$$NNRP_T^{M,X} = 100 (NNP_C - 1) \quad (\text{رابطه - ۸})$$

$$NNRP_D^{M,X} = 100 \cdot NNPC - (NNPC / GNPC) \quad (\text{رابطه - ۹})$$

$$NNRP_I^{M,X} = NNRP_T - NNRP_D \quad (\text{رابطه - ۱۰})$$

نرخ‌های حمایت اسمی بالا می‌توانند مثبت یا منفی باشند که در ادامه این بخش اثرات هر یک توضیح داده می‌شود.

علاوه بر موارد ذکر شده جهت محاسبه نرخ حمایت اسمی خالص کل، این الگو جهت تفکیک سهم هر یک از سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم در بی ثباتی $NNRP_T$ رابطه زیر را مورد استفاده قرار می‌دهد.

$$\text{Var}(\text{NNRP}_T) = \text{Var}(\text{NNRP}_D) + \text{Var}(\text{NNRP}_I) + 2\text{cov}(\text{NNRP}_D, I) \quad (\text{رابطه - ۱۱})$$

Var علامت واریانس و Cov علامت کواریانس می‌باشد.

به علاوه جهت اندازه گیری سهم سیاست‌ها در بی ثباتی قیمت‌ها برای تولید کنندگان از رابطه ۱۲ استفاده شده است. این رابطه انحراف معیار لگاریتم قیمت‌های تولید کنندگان را به صورت درصد بیان می‌کند. لگاریتم قیمت‌ها از آن جهت مورد استفاده قرار گرفته است که قیمت‌های بازار، غالباً از روند نمایی (توانی) پیروی می‌کنند.

$$SI = 100 \{ (\text{VarLnP}_D)^{0.75} - (\text{VarLnP}_W^S)^{0.75} \} / (\text{VarLnP}_W^S)^{0.75} \quad (\text{رابطه - ۱۲})$$

۳- محصولات و دوره زمانی مورد بررسی

جهت محاسبه حمایت، دو دسته از کالاهای فولادی را انتخاب می‌کنیم که تولید داخلی آنها با تولید خارجی نسبتاً مشابه و قابل مقایسه باشد. در یک دسته از این کالاها، ایران صادر کننده خالص است - یعنی اگر وارداتی هم دارد یا ناچیز است و یا صادرات آنها بیشتر است - این گروه را کالاهای صادراتی نام می‌گذاریم. در دسته دیگر وارده کننده خالص هستیم - یعنی اگر صادرات وجود دارد، واردات آن بیشتر از صادرات است - به این گروه از کالاها، رقیب واردات می‌گوئیم. از محصولات رقیب واردات با توجه به اهمیت هر یک و نیز امکان تهیه آمار به صورت سری زمانی، پنج محصول، شمشال، ورق با ضخامت کمتر از نیم میلیمتر، مفتول، نبشی و تیر آهن انتخاب شده‌اند. محصولات صادراتی مورد بررسی نیز به دلایل ذکر شده در بالا به کلاف گرم، کلاف سرد، پروفیل با مقطع H، پروفیل با مقطع U و لوله بدون درز محدود شدند. دوره مورد بررسی ۱۳۸۰ - ۱۳۷۶ می‌باشد. آمار قیمت محصولات داخلی (P_d) مستقیماً از شرکت‌های تولید کننده اخذ گردیده است. رقابت بین کارخانه‌های فولاد سازی داخلی باعث شده. قیمت محصولات تولیدی آنها در بازار داخلی و خارجی نزدیک به یکدیگر باشد.

قیمت‌های جهانی (P_W^S) از گمرک جمهوری اسلامی ایران و همچنین سایت‌های اینترنتی که آدرس آنها در منابع لاتین ذکر شده، اخذ شده است. به دلیل اختلاف زیاد

میان قیمت‌های خارجی، سعی شده میانگین قیمت در کشورهای رقیب ایران _ کشورهای که از نظر قیمتی و اقتصادی تقریباً نزدیک به ایران باشند _ به عنوان قیمت‌های خارجی منظور شوند. به طور مثال یکی از بالاترین قیمت‌های محصولات فولادی مربوط به کشور انگلستان است، که بعضاً برای هر تن شمشال تا صد دلار اختلاف قیمت، با تولیدات کشورهای آسیای میانه و ایران دارد، به همین جهت استفاده از قیمت محصولات انگلستان به عنوان قیمت کالاهای مشابه خارجی باعث عدم دقت در محاسبات می‌گردید که به این دلیل از آنها استفاده نشده است.

جهت دقت در بررسی‌ها، هزینه‌های حمل و نقل، بارگیری، تخلیه تا یکی از بازارهای بزرگ کشور _ تهران _ به ارزش تولیدی کالاهای وارداتی و رقیب واردات اضافه شده است تا در یک بازار بزرگ فروش مانند تهران با یکدیگر مقایسه شوند. در مورد کالاهای صادراتی نیز، هزینه‌های حمل و نقل، بارگیری، بیمه تا یکی از بنادر ایران _ بندر امام _ به ارزش تولیدات داخلی اضافه شده و با کالاهای مشابه خارجی در بنادر کشور صادر کننده مقایسه شده‌اند. تعرفه‌های حمل و نقل و بارگیری داخلی، از سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور و هزینه‌های حمل و نقل، بیمه و بارگیری برای کالاهای صادراتی و وارداتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران اخذ گردیده است.

از نرخ ارز بازار آزاد _ بازار سیاه _ به عنوان نرخ ارز تعادل (e*) استفاده شده که آمار مربوط به آن و نیز آمار مربوط به نرخ ارز رسمی از بانک مرکزی گرفته شده است. به دلیل این که طی سال‌های مورد بررسی نرخ‌های ارز متفاوتی جهت تبدیل ارزش دلاری به ریالی و برعکس بکار رفته است، در این تحقیق از میانگین ساده نرخ‌های موجود در سال‌های مورد بررسی استفاده شده است. میانگین ساده از آن جهت مورد استفاده قرار گرفته که سهم هر یک از این نرخ‌ها در دفاتر شرکت‌های فولاد سازی به طور واضح درج نشده است، این نرخ‌ها عبارتند از: نرخ ارز رسمی، صادراتی، واریز نامه‌ای و بازار آزاد که البته گمرک جمهوری اسلامی ایران طی سال‌های مورد

بررسی جهت تبدیل ارزش ریالی به دلاری و برعکس از نرخ ارز رسمی ۱۷۵۰ ریال استفاده نموده است.

۴_ تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش، نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل آمارها مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ابتدا به تجزیه و تحلیل محاسبات جهت محصولات وارداتی می‌پردازیم.

۴_۱_ محصولات وارداتی

همان طور که بیان شد، محصولات وارداتی مورد بررسی شامل شمشال ورق با ضخامت کمتر از نیم میلیمتر - جهت رعایت اختصار بعد از این در همه موارد این محصول با نام ورق آمده است -، مفتول، نبشی و تیر آهن می‌باشند. ضریب حمایت اسمی ناخالص (GNP_c)، نرخ حمایت اسمی خالص کل ($NNRP_T$) نرخ حمایت اسمی خالص مستقیم ($NNRP_D$) و نرخ حمایت اسمی خالص غیر مستقیم ($NNRP_I$) در جدول (۱) برای محصولات رقیب واردات نشان داده شده است.

همان طور که در جدول (۱) می‌بینیم $NNRP_T$ در کلیه سال‌های مورد بررسی و برای تمامی محصولات رقیب واردات منفی است. $NNRP_T$ منفی، به معنای عدم حمایت کل از تولید کنندگان داخلی این محصولات در مقابل رقبای خارجی آنها می‌باشد. در ردیف آخر جدول (۱) میانگین $NNRP_T$ برای تمامی محصولات نشان داده شده است که از مقایسه این اعداد برای تمام محصولات رقیب واردات روشن می‌شود که بیشترین عدم حمایت کل، برای ورق در بین محصولات فولادی رقیب واردات است. علاوه بر این می‌توان گفت که این اعداد نشان می‌دهد که قیمت محصولات رقیب واردات چند درصد نسبت به قیمت کالاهای وارداتی پایین تر است. $NNRP_D$ برای تمامی محصولات رقیب واردات مثبت می‌باشد و نشان دهنده حمایت از محصولات فولادی به وسیله سیاست‌های غیر مستقیم دولت طی سال‌های مورد بررسی است. بر اساس ارقام به دست آمده برای $NNRP_I$ در جدول (۱) این نتیجه حاصل می‌شود که سیاست‌های غیر مستقیم

به طور پیوسته محصولات فولادی رقیب واردات را مورد عدم حمایت قرار داده است و NNRPI₁ برای تمامی این محصولات طی سال‌های مورد بررسی منفی است. این اعداد همچنین بیان می‌کند که نرخ ارز رسمی چند درصد زیر نرخ ارز بازار آزاد (بازار سیاه) بوده است. نتیجه کلی این که تولید کنندگان داخلی این پنج محصول فولادی، همواره در طول سال‌های مورد بررسی نسبت به قیمت این محصولات در بازارهای جهانی در نرخ ارز رسمی، مورد عدم حمایت کل قرار گرفته اند. نرخ حمایت اسمی خالص مستقیم برای تمامی سال‌ها و همه محصولات مثبت بوده که این نکته گواه بر حمایت‌های مستقیم دولت از تولید کنندگان محصولات فولادی رقیب واردات است. نرخ حمایت اسمی خالص غیر مستقیم پیوسته منفی بوده و این عدم حمایت توانسته است تأثیر مثبت سیاست‌های مستقیم را خنثی نموده و باعث عدم حمایت کل (نرخ حمایت اسمی خالص کل منفی) در طول سال‌های مورد بررسی شود.

جدول (1): درصد نرخ حمایت اسمی خالص کل، مستقیم و غیر مستقیم برای محصولات فولادی رقیب واردات

محمول	نماتال			ورد			مفول			بشی			تیر آهن		
	NNRPI ₁	NNRPI ₂	NNRPI ₃	NNRPI ₁	NNRPI ₂	NNRPI ₃	NNRPI ₁	NNRPI ₂	NNRPI ₃	NNRPI ₁	NNRPI ₂	NNRPI ₃	NNRPI ₁	NNRPI ₂	NNRPI ₃
۷۶	-۲۱/۸	۴۰/۱	-۱۵/۱	-۲۷/۱	۷/۸	-۱۵/۱	-۱۱/۵	۰/۵	-۱۰/۶	-۱۰/۱	۵/۱	-۱۰/۱	۲۵/۱	-۱۹/۵	-۱۵/۱
۷۷	-۱۸/۵	۱۰/۳	-۵/۱	-۱۵/۶	۶/۵	-۵/۱	-۵/۸	۷/۰	-۱۹/۱	-۵/۱	۹/۱	-۱۹/۱	۱۱/۸	-۱۹/۱	-۵/۱
۷۸	-۱۶/۳	۱۱/۵	-۵/۸	-۳۹/۶	۱۸/۲	-۵/۱	-۵/۱	۳۳/۳	-۱۶/۰	-۵/۵	۱۲/۵	-۱۶/۰	۱۵/۷	-۱۶/۸	-۵/۵
۷۹	-۱۸/۵	۱۰/۳	-۵/۱	-۱۶/۶	۶/۵	-۵/۱	-۵/۸	۰/۸	-۱۹/۱	-۵/۱	۹/۲	-۱۹/۱	۳/۸	-۵/۱	-۵/۱
۸۰	-۱۷/۹	۱۵/۸	-۱۶/۸	-۱۶/۸	۰/۸	-۱۶/۸	-۱۶/۸	۱۶/۸	-۱۶/۸	-۱۶/۸	۷/۸	-۱۶/۸	۲۲/۸	-۱۰/۰	-۱۶/۸
میگن	-۱۶/۲	۱۶/۱۵	-۵/۱	-۵/۱	۱/۰	-۵/۱	-۱۶/۸	۹/۲	-۱۶/۲	-۵/۱	۸/۸	-۱۶/۲	۱۶/۱۶	-۱۰/۰	-۵/۱

علاوه بر مشخص شدن سطح حمایت‌ها برای محصولات فولادی، با کمک روابط ۱۱ و ۱۲ می‌توان اطلاعات مفصل تری درباره این سیاست‌ها به دست آورد. بی ثباتی نرخ حمایت اسمی کل را می‌توان برای محصولات منتخب محاسبه و با توجه به منابع اصلی بی ثباتی، یعنی سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم تقسیم بندی نمود.

با توجه به منفی بودن ارقام $NNRP_T$ ، $NNRP_I$ برای هر پنج محصول رقیب واردات چنانچه قدر مطلق میانگین رشد سالیانه برای این دو نرخ مثبت باشد، بیانگر افزایش عدم حمایت - کاهش حمایت - می باشد. با توجه به مثبت بودن ارقام به دست آمده برای $NNRP_D$ برای هر پنج محصول رقیب واردات چنانچه میانگین رشد سالیانه آنها مثبت محاسبه گردد، نشان دهنده افزایش حمایت است. با مراجعه به جدول (۲) ملاحظه می شود که رشد سالیانه حمایت اسمی خالص کل برای تمام محصولات فولادی رقیب واردات به غیر از نبشی مثبت است. در مورد رشد سالیانه $NNRP_I$ نیز می توان گفت که طی دوره مورد بررسی کلیه محصولات فولادی رقیب واردات به غیر از تیر آهن رشد حمایت غیر مستقیم مثبت داشته اند.

مقادیر به دست آمده برای رشد سالیانه $NNRP_D$ برای سه محصول شمشال، مفتول، تیر آهن مثبت و برای دو محصول نبشی و ورق منفی بوده است. از بررسی مقادیر به دست آمده برای میانگین رشد سالیانه $NNRP_T$ و با توجه به منفی بودن این ارقام برای کلیه محصولات به غیر از نبشی در می یابیم که قیمت های داخلی این محصولات بطور میانگین به سمت قیمت های جهانی گرایش می یابد، ولی با این حال همچنان قیمت این محصولات زیر قیمت های مرزی در نرخ ارز آزاد می باشند.

جدول (۲): میانگین رشد نرخ حمایت اسمی خالص، مستقیم و غیر مستقیم برای محصولات

رقیب واردات

سال	شمشال			ورق			مفتول			نبشی			تیر آهن		
	I	D	T	I	D	T	I	D	T	I	D	T	I	D	T
۷۶-۸۰	۱/۸	۱/۰	۱/۰	-۰/۱	۲/۱	۳/۸	۱/۳	۱/۳	۲/۲	-۱/۴	-۲/۴	-۱/۸	۱/۴	۱/۲	-۰/۲

T : میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص کل

D : میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص مستقیم

I : میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص غیر مستقیم

جهت روشن شدن درصد دخالت حمایت اسمی خالص مستقیم و غیر مستقیم در رشد حمایت اسمی خالص کل، جدول (۳) ارائه شده است. همان گونه که ملاحظه می شود درصد دخالت سیاست های مستقیم دولت بر رشد حمایت اسمی خالص کل، برای سه محصول شمشال، نبشی و تیر آهن بزرگ تر از تأثیر سیاست های غیر مستقیم

است. در مورد دو محصول ورق و مفتول تأثیر رشد حمایت غیر مستقیم بر رشد حمایت اسمی خالص کل، بیشتر از رشد حمایت اسمی خالص مستقیم بوده است.

با مراجعه به ستون ۱ از جدول (۴) تحت عنوان عدم ثبات نرخ حمایت اسمی خالص کل، ملاحظه می‌شود که نوسانات نرخ حمایت اسمی خالص کل برای محصولات رقیب واردات که با انحراف معیار $NNRP_T$ مشخص می‌شود، برای تمامی محصولات رقیب واردات دارای عدم ثبات می‌باشد. تفکیک واریانس ارائه شده در همین جدول نشان می‌دهد که در سه مورد از پنج مورد درصد دخالت سیاست‌های مستقیم در بی‌ثباتی حمایت‌های کل - که با نسبت واریانس $NNRP_D$ به واریانس $NNRP_T$ در ستون ۲ مشخص شده است - بیشتر از درصد دخالت سیاست‌های غیر مستقیم در بی‌ثباتی حمایت‌های کل بوده است (اعداد سیاست‌های غیر مستقیم، در ستون ۳ آمده است).

جدول (۳): درصد دخالت رشد حمایت اسمی خالص مستقیم و غیر مستقیم در رشد حمایت اسمی

خالص کل محصولات فولادی رقیب واردات طی دوره (۸۰-۱۳۷۶)

تیر آهن		نشی		مفتول		ورق		نمخال		سال
I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	۷۶-۸۰
-۲۱/۳	۱۲/۳	-۶۴/۱	۱۱/۴	۵۷/۲	۱۲/۸	۱۰۰	-۰	۱۹/۵	۵۰/۵	

D: درصد دخالت میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص مستقیم در میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص کل.

I: درصد دخالت میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص غیر مستقیم در میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص

SI، تأثیر سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم دولت در ایجاد ثبات یا عدم ثبات قیمت برای تولید کنندگان محصولات فولادی رقیب واردات در ستون ۵ جدول (۴) نشان داده شده است. مقدار SI برای تمامی محصولات فولادی رقیب واردات مثبت است، که به معنای ایجاد عدم ثبات در قیمت این محصولات به وسیله سیاست‌های مستقیم - برای سه محصول ورق، مفتول و تیر آهن نقش سیاست‌های مستقیم بیشتر بوده است - طی دوره مورد بررسی است. به بیان دیگر سیاست‌های مستقیم - و در مرحله دوم سیاست‌های غیر مستقیم - به جای تثبیت قیمت‌ها برای تولید کنندگان داخلی

باعث عدم ثبات در قیمت‌ها شده است. میانگین افزایش بی‌ثباتی (SI) برای این محصولات عدد نسبتاً بزرگ (۰/۴۱/۳٪) است که برای محصولات صادراتی و رقیب واردات قابل مقایسه است.

جدول (۴): تفکیک واریانس نرخ حمایت اسمی خالص کل و تأثیر سیاست‌ها بر عدم ثبات قیمت‌ها برای تولید کنندگان محصولات فولادی رقیب واردات طی دوره (۸۰-۱۳۷۶)

SI	درصد واریانس اجزاء نسبت به واریانس نرخ حمایت اسمی خالص کل			عدم ثبات نرخ حمایت اسمی خالص کل (انحراف معیار) (NNRP _T)	محصولات	دوره
	واریانس I (درصد)	واریانس D (درصد)	واریانس I و D (درصد)			
(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)		
۳/۵	۲۴/۶۹	۴۷/۶۶	۱۵/۹۳	۹/۱۹	شمال	۱۳۷۶-۸۰
۶۷/۵	۶۴/۱	۱۵/۸۲	۱۹/۹۸	۱۵/۹۵	ورق	
۲۱/۰۵	-۲۵/۱۷	۲۴/۶۸	۱۰۰/۴۰	۱۲/۷۷	مفتول	
۸۰/۳۷	-۹۰/۰	۱۶۱/۶۴	۲۸/۳۵	۴/۹۹	نیسی	
۳۴/۴	۲۷/۴۰	۲۸/۴۲	۴۴/۴۶	۱۱/۹۰	تیر آهن	
۴۱/۳	---	---	---	---	میانگین	

۱- این ستون از رابطه $\frac{1}{2} [\text{var}(\text{NNRP}_T)]^2$ محاسبه شده است.

۲- این ستون از رابطه $\frac{\text{Var}(\text{NNRP}_D)}{\text{var}(\text{NNRP}_T)}$ محاسبه شده است.

۳- این ستون از رابطه $\frac{\text{Var}(\text{NNRP}_I)}{\text{var}(\text{NNRP}_T)}$ محاسبه شده است.

۴- این ستون از رابطه $\frac{2\text{COV}(\text{NNRP}_{D,I})}{\text{Var}(\text{NNRP}_T)}$ محاسبه شده است.

۴-۲ محصولات صادراتی

همان‌طور که قبلاً نیز بیان شد، این محصولات شامل کلاف گرم، کلاف سرد، پروفیل با مقطع H، پروفیل با مقطع U و لوله بدون درز می‌باشد. سایر محصولات فولادی به دلیل این که در سال‌های مورد بررسی به صورت مستمر صادر نشده‌اند انتخاب نشده‌اند. جدول (۵) نتیجه محاسبات نرخ حمایت اسمی خالص کل NNRP_T ، نرخ حمایت

اسمی خالص مستقیم $NNRP_D$ و نرخ حمایت اسمی خالص غیر مستقیم $NNRP_1$ را نشان می‌دهد. میانگین نرخ حمایت اسمی خالص کل برای تمامی محصولات صادراتی منفی است، که نشان دهنده عدم حمایت کل از این محصولات طی دوره مورد بررسی است. نرخ حمایت اسمی خالص مستقیم برای محصولات فولادی صادراتی بجز مورد لوله بدون درز که عدد کوچک (۶/۹۴- درصد) می‌باشد، در سایر موارد دارای میانگین مثبت می‌باشد. اعداد مثبت $NNRP_D$ بیان می‌کند که همواره سیاست‌های مستقیم دولت، تولید کنندگان محصولات فولادی صادراتی را مورد حمایت قرار داده است.

در مورد نرخ حمایت اسمی خالص غیر مستقیم نیز ملاحظه می‌شود که میانگین این نرخ برای تمامی محصولات طی دوره مورد بررسی عدد منفی و بزرگی است که نشان دهنده عدم حمایت دولت از محصولات فولادی صادراتی، به وسیله سیاست‌های غیر مستقیم می‌باشد. عدم حمایت به وسیله سیاست‌های غیر مستقیم برای تمامی محصولات و در همه سال‌ها اثر مثبت سیاست‌های مستقیم را خنثی کرده است و باعث عدم حمایت کل از تولید کنندگان این محصولات در مقایسه با رقبای آنها در بازارهای جهانی در نرخ ارز رسمی شده است.

جدول (۵): درصد نرخ حمایت اسمی خالص کل، مستقیم و غیر مستقیم برای محصولات فولادی صادراتی (۸۰-۱۳۷۶)

محصول	کلاف گرم			کلاف سرد			پروفیل با مقطع H			پروفیل با مقطع U			لوله بدون درز		
	$NNRP_D$	$NNRP_1$	$NNRP$	$NNRP_D$	$NNRP_1$	$NNRP$	$NNRP_D$	$NNRP_1$	$NNRP$	$NNRP_D$	$NNRP_1$	$NNRP$	$NNRP_D$	$NNRP_1$	$NNRP$
۷۶	-۳۸/۱	۱/۷	-۳۶/۴	۱۸/۱۲	-۱۵/۱	-۱/۲	-۶/۱	-۱۰/۱	-۱۶/۱	۱۸/۱	-۴۸/۱	-۱۶/۱	۲۳/۱	-۱۵/۱	-۱۵/۱
۷۷	-۱۲/۱	۱۷/۱	-۵/۱	۸/۳	-۵/۱	-۲/۳	۲/۳	-۵/۱	-۲/۱	۷/۱	-۵/۱	-۱۶/۱	-۵/۱	-۵/۱	-۵/۱
۷۸	-۳۱/۱	۵۳/۳	-۵۸/۵	۱۶/۱	-۵/۵	-۳۷/۵	۲۰/۳	-۵/۵	-۱۶/۱	۱۸/۱	-۱۶/۱	-۱۶/۱	-۱۶/۱	-۱۶/۱	-۱۶/۱
۷۹	-۱۶/۲	۱۲/۷	-۱۱/۳	۵/۳	-۱/۳	-۱۶/۱	-۶/۳	-۱۱/۳	-۱۱/۳	۱/۹	-۱۱/۳	-۱۱/۳	-۲۲/۳	-۱۱/۳	-۱۱/۳
۸۰	-۶/۳	-۶/۱	-۳۲/۱	۱۶/۱	-۱۲/۱	-۶/۱	-۶/۱	-۳۲/۱	-۳۲/۱	۱۲/۱	-۱۲/۱	-۳۲/۱	-۱۲/۱	-۱۲/۱	-۳۲/۱
یابگیر	-۱۰/۳	۱۲/۱	-۵/۳	۱۶/۱	-۵/۳	-۵/۳	-۵/۳	-۵/۳	-۵/۳	۱۲/۱	-۵/۳	-۵/۳	-۵/۳	-۵/۳	-۵/۳

میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص کل، مستقیم و غیر مستقیم برای تمامی محصولات صادراتی در جدول ۶ آمده است. میانگین سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص کل برای تمامی محصولات مثبت می‌باشد و نشان می‌دهد عدم حمایت کل، از محصولات صادراتی طی دوره مورد بررسی افزایش یافته است. همچنین اعداد مثبت بدست آمده برای رشد حمایت اسمی خالص مستقیم نشان می‌دهد که حمایت‌های مستقیم دولت از محصولات صادراتی طی دوره مورد بررسی روبه افزایش بوده است. به دلیل مثبت بودن میانگین رشد سالیانه $NNRP_1$ روشن می‌شود عدم حمایت‌های ناشی از سیاست‌های غیر مستقیم دولت طی دوره مورد بررسی روندی افزایشی داشته است.

جدول (۶): میانگین رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص کل، مستقیم و غیر مستقیم برای محصولات فولادی صادراتی (۸۰-۷۶)

کلاف سرد		کلاف گرم			پروفیل با مقطع H			پروفیل با مقطع I			لوله بدون درز			دوره بررسی	
I	D	T	I	D	T	I	D	T	I	D	T	I	D		T
۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۷۶-۸۰

درصد دخالت رشد حمایت اسمی خالص مستقیم و غیر مستقیم در رشد حمایت کل در جدول (۷) آمده است. این اعداد نشان می‌دهند که نقش سیاست‌های مستقیم دولت در رشد حمایت اسمی خالص کل، در مورد کلاف سرد و لوله بدون درز بیشتر از نقش سیاست‌های غیر مستقیم بوده و در سه مورد کلاف گرم و پروفیل با مقطع U, H یکسان بوده است.

جدول (۷): درصد دخالت رشد سالیانه نرخ حمایت اسمی خالص مستقیم و غیر مستقیم در رشد نرخ حمایت اسمی خالص کل برای محصولات فولادی صادراتی (۸۰-۷۶)

کلاف گرم		کلاف سرد		پروفیل با مقطع H		پروفیل با مقطع I		لوله بدون درز		دوره بررسی
I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	
۵۰	۵۰	۹۸	۹۰/۱	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۷۶/۱۷	۲۵/۵۲	۷۶-۸۰

در ستون (۱) از جدول (۸) نوسانات نرخ حمایت اسمی خالص کل، تحت عنوان انحراف معیار $NNRP_T$ آمده است. از تجزیه و تحلیل این اعداد می‌توان

دریافت که در بین محصولات فولادی صادراتی دو محصول کلاف سرد و لوله بدون درز بیشترین بی ثباتی در $NNRP_T$ را داشته‌اند. تفکیک واریانس ارائه شده در ستون‌های ۲ تا ۴ جدول (۸) نشان می‌دهد که در کلیه موارد بجز پروفیل با مقطع H، نسبت واریانس $NNRP_D$ به واریانس $NNRP_T$ بیشتر از درصد واریانس $NNRP_I$ نسبت به واریانس $NNRP_T$ بوده است. از این رو می‌توان گفت که سیاست‌های مستقیم دولت بیشتر از سیاست‌های غیر مستقیم باعث عدم ثبات نرخ حمایت اسمی خالص کل شده است.

تأثیر سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم در عدم ثبات قیمت‌ها برای تولید کنندگان داخلی در ستون ۵ از جدول (۸) آمده است که حاکی از مثبت بودن SI برای سه محصول کلاف گرم، پروفیل با مقطع U و لوله بدون درز می‌باشد. مثبت بودن این شاخص بیان می‌کند که سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم دولت باعث عدم ثبات قیمت محصول موردنظر، در مقابل نوسانات قیمت‌های جهانی طی دوره مورد بررسی است. در حالی که مقادیر منفی SI به معنای ثبات در قیمت‌های دو محصول کلاف سرد و پروفیل با مقطع H بوده است. به بیان دیگر در این حالت بواسطه سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم دولت، P ثابت مانده و قسمت اول فرمول SI یعنی واریانس قیمت‌های داخلی ($varLnP_d$) عدد کوچکی شده است. در این حالت قیمت‌های پر نوسان جهانی باعث بزرگ شدن قسمت دوم فرمول SI یعنی $VARLnP_w^s$ شده که در نهایت منجر به منفی شدن SI گردیده است.

از مقایسه میانگین SI در جداول (۴) و (۸) روشن می‌شود که تولید کنندگان محصولات فولادی صادراتی کمتر از تولید کنندگان محصولات فولادی رقیب واردات در معرض عدم ثبات قیمت‌ها بوده‌اند. میانگین SI برای محصولات فولادی رقیب واردات بزرگ‌تر از این میانگین برای تولید کنندگان محصولات صادراتی است که این به معنای همبستگی بالای قیمت‌های داخلی و یا قیمت‌های جهانی برای

این محصولات بوده و تولید کنندگان این محصولات در معرض عدم ثبات قیمت‌ها بوده‌اند و سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم دولت نتوانسته این همبستگی را به حداقل برساند.

جدول (۸): تفکیک واریانس نرخ حمایت اسمی خالص کل و تأثیر سیاست‌ها بر عدم ثبات قیمت‌ها برای تولید کنندگان محصولات فولادی صادراتی طی دوره (۸۰-۱۳۷۶)

SI (درصد)	درصد واریانس اجزاء نسبت به واریانس نرخ حمایت اسمی خالص			عدم ثبات نرخ حمایت اسمی خالص کل (تحراف معیار) ($NNRP_T$)	محصولات	دوره
	واریانس D (درصد)	واریانس I (درصد)	دو کوواریانس I, D (درصد)			
(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)		
۳۲/۵۲	۴۲/۸	۲۵/۵	۳۱/۶	۱۷/۳۴	کلاف گرم	۱۳۷۶-۸۰
-۹/۰۹	۲۲/۹	۲۲/۵	۹۹/۹	۱۸/۴۷	کلاف سرد	
-۶/۲۵	۱/۶	۶۴/۷	۳۳/۶	۱۰/۸۸	پروفیل (H)	
۷۳/۳۳	-۴۱/۹	۶۶/۶	۷۵/۳	۱۰/۷۲	پروفیل (L)	
۳۸/۸۸	۵۲/۹۵	۱۹/۳	۲۷/۶	۱۹/۸۹	لوله بدون درز	
۲۵/۸۷	-----	-----	-----	-----	میانگین	

در کل می‌توان بیان کرد که محصولات فولادی صادراتی بجز چند مورد، دارای $NNRP_T$ منفی، $NNRP_D$ مثبت و $NNRP_I$ منفی بوده‌اند. اگر چه سیاست‌های مستقیم دولت پیوسته تولید کنندگان این محصولات را مورد حمایت قرار داده است و این حمایت‌ها همواره رو به افزایش بوده است، اما نتوانسته بر عدم حمایت‌های حاصل از سیاست‌های غیر مستقیم غلبه کنند و در نتیجه نرخ حمایت اسمی خالص کل همواره منفی بوده است. عدم حمایت کل که نتیجه سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم دولت می‌باشد پیوسته رو به افزایش بوده است.

۵- نتایج

سیاست‌های حمایتی مستقیم و غیر مستقیم دولت، به صورت برآیند تمامی محصولات فولادی رقیب واردات را مورد عدم حمایت قرار داده است ($NNRP_T$ منفی در جدول ۱). این عدم حمایت نسبت به محصولات فولادی صادراتی نیز صدق می‌کند.

NNRP_T منفی برای این محصولات در جدول (۵) در تمام سال‌های مورد بررسی گواه این مدعاست.

سیاست‌های مستقیم دولت پیوسته تولید کنندگان محصولات فولادی رقیب واردات و صادراتی را مورد حمایت قرار داده است. البته استثناهایی نیز مانند لوله بدون درز وجود دارد که در اغلب سال‌ها این رقم منفی بوده و مورد عدم حمایت مستقیم واقع شده است (جدول‌های ۱ و ۵).

سیاست‌های غیر مستقیم - ارزی و بازرگانی - در تمامی موارد و در تمامی سال‌های مورد بررسی، تولید کنندگان محصولات فولادی را اعم از صادراتی و رقیب واردات، مورد عدم حمایت قرار داده است (جدول‌های ۱ و ۵).

میزان عدم حمایت کل از تولید کنندگان محصولات فولادی رقیب واردات - بجز نبشی - رو به افزایش بوده و برای محصولات صادراتی طی دوره مورد بررسی همواره رو به افزایش بوده است (جدول‌های ۲ و ۶).

روند حمایت از تولید کنندگان محصولات فولادی صادراتی به وسیله سیاست‌های مستقیم رو به افزایش بوده، اما در مورد محصولات رقیب واردات در مورد ورق و نبشی رو به کاهش بوده است (جدول‌های ۲ و ۶).

عدم حمایت‌های غیر مستقیم از تولید کنندگان محصولات صادراتی و رقیب واردات بجز تیر آهن طی دوره مورد بررسی همواره رو به افزایش بوده است (جدول‌های ۲ و ۶).

عدم ثبات نرخ حمایت اسمی خالص کل در اکثر موارد، اعداد نسبتاً کوچکی را نشان می‌دهد و در مورد محصولات صادراتی و رقیب واردات سیاست‌های مستقیم تأثیر بیشتری در عدم ثبات این نرخ داشته است (جدول‌های ۴ و ۸ ستون ۱).

سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم عمده موجب عدم ثبات قیمت‌ها برای تولید کنندگان محصولات صادراتی بجز - کلاف سرد و پروفیل H - و محصولات رقیب واردات شده است (جدول‌های ۴ و ۸ ستون ۵).

در بین محصولات صادراتی و رقیب واردات غالباً دخالت سیاست‌های مستقیم در رشد حمایت‌های کل بیشتر بوده است (جدول‌های ۳ و ۷).
با مقایسه میانگین SI برای محصولات صادراتی و رقیب واردات روشن می‌شود که محصولات صادراتی کمتر در معرض نوسانات قیمت‌های جهانی بوده‌اند. به بیان دیگر بین قیمت‌های محصولات صادراتی با قیمت‌های جهانی همبستگی ضعیف تری نسبت به محصولات رقیب واردات وجود داشته است که با مقایسه SI از جدول‌های (۴) و (۸) قابل توجیه است.

۶. پیشنهادات

چنانچه عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی پذیرفته شود، بازارهای جدیدی برای محصولات فولادی صادراتی ایران گشوده می‌شود و به تبع، باید سوبسیدها و تعرفه‌های گمرکی فراروی واردات نیز برداشته شود. حذف تدریجی یارانه‌ها برای تولید محصولات فولادی، باعث کاهش حمایت‌های مستقیم از تولید کنندگان این محصولات اعم از صادراتی و رقیب واردات می‌شود. این موضوع خود به خود تولید کنندگان داخلی را در وضعیت بدتری نسبت به رقبای خارجی قرار می‌دهد. طبق نتایج به دست آمده از محاسبات آماری چنانچه حذف حمایت‌های مستقیم همراه با حذف عدم حمایت‌های غیر مستقیم باشد، نتیجه پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی برای تولید کنندگان محصولات فولادی مطلوب خواهد بود. در این جا مجدداً پیشنهاد می‌شود قبل از پذیرش ایران در سازمان تجارت جهانی، سیاست‌های ارزی کشور مورد بازبینی و اصلاح قرار گیرد.

منابع

- ۱_ ابوالحسنی، مرضیه، «محاسبه نرخ حمایت مؤثر و هزینه منابع داخلی برای تولید محصولات اساسی آهن و فولاد»، رساله کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی تهران، ۱۳۷۵.
- ۲_ احمدی سرتختی، احمد، «بررسی مزیت نسبی کارخانه فولاد خوزستان»، رساله کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی تهران، ۱۳۷۹.
- ۳_ آمارنامه‌های معاونت تولید و برنامه ریزی شرکت ملی فولاد ایران، سال‌های ۸۰-۱۳۷۶.
- ۴_ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی، سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۸۰.
- ۵_ سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور، تعرفه‌های حمل و نقل داخلی، سال‌های ۱۳۷۶ - ۱۳۸۰.
- ۶_ طلاوری نشین، عزیز، «آثار و تبعات اقتصادی الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی، مطالعه موردی صنعت فولاد»، رساله کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، اهواز ۱۳۸۰.
- ۷_ گمرک جمهوری اسلامی ایران، سالنامه آماری صادرات واردات، سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۸۰.
- 8_ Gorn, P . Herrmann R. Bendikts . "The Pattern of Protection for food Crops and Developing Countries." European Review of Agricultural Economics, 20 (1993).
- 9_ Hhttp://WWW.steelrx.Com
- 10_ http://:WWW.MESteel.Com
- 11_ http://:WWW. Unstats . un . org / unsd/ comtrade /ce/ cesearch . aspx.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی